

Kárpátaljai Magyar Könyvek

72

Sorozatszerkesztő: Dupka György

A kiadvány megjelenését a Magyar Köztársaság Művelődési
és Köznevelési Minisztériuma támogatta

Összeállította: Cserniczkó István
Borító: Jankovics Mária

© Soós Kálmán, Cserniczkó István, Hutterer Éva, Dorgay Angelika,
Balogh Lajos, Debreceni Anikó, Beregszászi Anikó, Koboly József

Megjelent az Intermix Kiadó gondozásában
Felelős kiadó és szerkesztő: Dupka György
Felelős szerkesztő: Nagy Zoltán Mihály
Olvasó szerkesztő: Berfics Katalin
Ungvár, 294000, Petőfi tér 14/72. Tel.: 3-71-76
ISBN 963 8352 25 6
ISSN 1022 0283

Szedte és tördelte: Sándor Mária

Віддруковано у ВАТ "Патент", м. Ужгород, вул. Гагаріна, 101.
Замовлення 3905. Тираж 300.

Forgalomba kerül megállapodás szerinti áron

TISZÁN INNEN...

Társadalomtudományi tanulmányok

Összeállította: Cserniczkó István

INTERMIX KIADÓ
UNGVÁR – BUDAPEST

TARTALOM:

TÖRTÉNELEM	6
SOÓS KÁLMÁN: A HODINKA-RENEZÁNSZ ELŐZMÉNYEI KÁRPÁTALJÁN	9
<i>Jegyzetek .....</i>	19
KOBÁLY JÓZSEF: A MAI KÁRPÁTALJA TERÜLETÉNEK NÉPEI A KÖZÉPKORBAN	
A KÁRPÁTUKRÁNOK (RUSZINOK) ŐSLAKOSSÁGÁNAK KÉRDÉSÉHEZ /RÖVIDÍTÉS/	
<i>A régészet tanúsága .....</i>	24
<i>A helynevek üzenete .....</i>	26
<i>A folklór .....</i>	29
<i>Irodalom .....</i>	34
IRODALOM	37
CSERNICSKÓ ISTVÁN: PARNASSZUS ÉS FÖLDHÖZRAGADÁS	38
<i>I. ....</i>	38
<i>1. Az irodalomról általában .....</i>	38
<i>2. Hős rokonok – rokon /h/ősök .....</i>	39
<i>II. ....</i>	41
<i>1. Egyén a közzel szemben .....</i>	41
<i>2. Einstein és Kacsó Imre .....</i>	43
<i>3. Parnasszus és földhözragadtság .....</i>	45
<i>4. Fénysebesség és vox humana .....</i>	45
<i>5. Tartalom és forma .....</i>	48
<i>Irodalom: .....</i>	50
NÉPRAJZ	39
HUTTERER ÉVA: SZÜLETÉSHEZ KAPCSOLÓDÓ NÉPSZOKÁSOK RÁTÓN	52
<i>Születésszabályozás .....</i>	52
<i>Termékenység .....</i>	52
<i>Születéskorlátozás .....</i>	53
<i>Terhesség .....</i>	54
<i>Életmód a szülés előtt .....</i>	54
<i>Felkészülés a szülésre .....</i>	54
<i>Szülés .....</i>	55
<i>A szülés lefolyása .....</i>	55
<i>A „gonosz” távoltartása, a rontás elkerülése .....</i>	56

A gyerek egyéves koráig	57
Teendők a gyerek körül	57
A megigézett gyerek gyógyítása	58
DORGAY ANGELIKA: RÉGI LAKODALMI NÉPSZOKÁSOK SZÜRTÉN /VÁLOGATÁS/	
Udvarlás, párválasztás	61
Leánykérés, eljegyzés	63
Lakodalmi előkészületek	64
A lakodalom	65
A vőlegény és a menyasszony búcsúztatása	66
Indulás az esküvőre	68
Egyházi szertartás	69
Vacsora	70
Menyasszonytánc	72
CSERNICSKÓ ISTVÁN: A KÁRPÁTALJAI MAGYARSÁG ÉS A KÉTNyelvűség	
/1945–1993/	76
Magyar–oroszl kétnyelvűség	81
Magyar–ukrán/ruszin kétnyelvűség	82
Irodalom:	84
BALOGH LAJOS–DEBRECENI ANIKÓ: NAGYDOBRONY HELYE A KÁRPÁTALJAI	
MAGYAR NYELVJÁRÁSOK RENDSZERÉBEN	85
Irodalom:	90
DEBRECENI ANIKÓ: SAJTÓ ÉS POLITIKA ÖSSZEFÜGGÉSE A SZÁZADFORDULÓN	
EGY FELVIDÉKI LAP TÜKRÉBEN	91
Irodalom	102
HELYTÖRTÉNET	81
BEREGSZÁSZI ANIKÓ–CSERNICSKÓ ISTVÁN: TISZÁN INNEN... ..	104
<i>Egy ungi magyar falu, Tiszasalamon élete és története (szemelvények)</i>	
I. Természeti viszonyok	105
II. A község története	106
III. Népeség	116
IV. Lelekület, kultúra	117
V. A család	119
VI. Egészségügy	122
VII. Társadalmi tagolódás. Életszínvonal	123
VIII. Gazdasági élet. Termelés, értékesítés, hitel	124
IX. A község jelentősége, kapcsolatai, és vonzásterülete	126
Irodalom	127

TÖRTÉNELEM

Beregszászi Anikó–Csernicskó István:
Tiszán innen...

Egy ungi magyar falu, Tizasalamon élete és története
(szemelvények)

Tizasalamon 1468 lakosú kisközség. Az ukrán–magyar, illetve az ukrán–szlovák hármashatár ölelésében a Tisza és Latorca folyók között. A határának területe 1500 ha. Közigazgatásilag Ukrajna Kárpátontúli területének (Kárpátalja) Ungvári járásához tartozik. Községi tanácsa helyben. A megyeszékhelytől, amely egyben a járási központ is, 27 km.-re terül el. Vasútállomása Csap. (2 km.)

Fényes Elek 1851-ben a következőket írta a faluról: „*Salamon magyar falu, Ungh megyében, a Tisza jobb partján, 22 kat., 358 ref., 9 zsidó lakja. Református anyatemlom.*”

1969-ben egy arra járó publicista, Szenes László ilyenek látta: „*Egy tikkasztó nyári napon érkeztem Salamonba. A központban gondosan ápolt, barátságos park nyújtott hűs árnyéket. Ez a rendezettség és tisztaság volt az első benyomásom, amely végigkísért egész ott-tartózkodásom alatt.*”

Móricz Kálmán, a *Sorsközösség* (1990.) című riportkönyv egyik társszerzője viszont már inkább a negatívumokat sorolja: az emberek passzívak, „*hátat fordítottak saját közösségüknek, gazdaságuknak.*”

A mai Salamon változóban, átalakulóban van. Egész sor új ház épült szerte a faluban, a régebbieket is toldják–foldják, csinosítják. Éppen ezért a falu felemás képet mutat: a már „*majdnem-kész*”, mutatós lakóházak udvarán még ott áll a megmaradt téglá, homok, tetőcserép.

I. Természeti viszonyok

Tizasalamon a Tisza folyórendszeréhez tartozik. Két nagy folyó veszi közre: a Tisza és a Latorca. E két folyó holtágai nagy számban találhatók a falu területén (Jegenyész Tisza, Hóttisza, Rossz-Tisza).

Probléma a talajvíz, sok háznak a talajvízszint magassága következtében nincs pincéje, és a fundamentumokat is elég magasra építik.

Ivóvízhálózata nem központosított. A lakosság túlnyomórészt kétféle kutat használ: a kerekese kutat, és a pumpakutat. Az előbbiből látják el a háztartást vízzel, az utóbbiból locsolnak és az állatokat itatják.

Salamon éghajlatilag a Nagy Magyar Alföld észak-keleti sávjába tartozik. Az évi napfénytartalom 1900–2000 óra. Az évi átlaghőmérséklet a faluban +9°C. A januári középhőmérséklet –3°C, a júliusi +21°C. Maximális hőmérséklet +40°C, a minimális –32°C. A település tengerszint fölötti magassága 103 m.

Az éghajlati viszonyok kedveznek a növénytermesztésnek. Salamon község határa szinte teljes egészében meg van művelve. A legelők réti talaján vadvirágok, fűfélék számos fajtája található. Védett növények Salamon határában: gyöngyvirág, sáfrány, tiszafa.

Tizasalamon környékének flóráját és faunáját meghatározza, hogy két oldalról folyók határolják. Rengeteg az apró vízfolyás, a mocsaras, süppedékes talaj, amely vizenövényekben gazdag: káka, zsombék, nád, gyékény, tavirózsa, békalencse, hínárfajták.

Állatvilága nem túl gazdag. Nagyvadak egyáltalán nincsenek. A madarak között sok a vízimadár.

Az egykoron igen gazdag halállomány mára nagyon megfogyatkozott: keszeg, csuka, harcsa, (főként a Tiszában és holtágaiban) törpeharcsa, sircek, pontyfélék.

II. A község története

Tiszasalamon Ung megye egyik legősibb települése. Keletkezésének pontos dátumát nem őrizte meg a történelem. Első írásos említésre az 1332–1337. évi pápai tizedlajstromban került sor *Salamon* alakban. A község nevének három magyarázatával találkozhatunk, melyek azonosak abban a tekintetben, hogy személynévből eredeztetik a helység nevét. Botlik József és Dupka György helységmagyarázata a következő: „...*A Salamon helynév pusztá személynévből keletkezett magyar névadással; vö.: 1138/1329: Salamon személynév...*” Váradi–Sternberg János kárpátaljai történész is abból indul ki, hogy a *Salamon* helységnév személynévi eredetű. Az ő feltételezése szerint Bölcs Jaroszlav kijevi fejedelem lány, Anasztázia királyné, aki I. András királyunk hitvese, és Salamon és Dávid nevű fiúgyermekének anyja volt, a Zemplénhez tartozó Sárospatak várát birtokolta, s az ő uradalmához tartozott a korabeli *Salamon* is. A királyné született gyermekeinek nevét később két kárpátaljai település is átruházta; így kapta a nevét a majdani királyról *Salamon*, és a herceg Dávidról *Ó-Dávidháza*.

A harmadik forrásunk egy helytörténeti monda: „*Erre utazott a király, oszt rákiáltott a kocsisra: – Csapj közé, fiam, Salamon, mert ittragadunk ebbe az ásványba!*” Innen van a három falunak a neve: *Csap, Salamon* meg *Ásvány*.

/A szerkesztő gyűjtése. Adatközlő: Kántor Róza/

„*A település a XIV. században Zemplén vármegyéhez tartozott. Az Aba-nembeli Amade fiuk hűtlenségük miatt elveszítették*” /Botlik–Dupka 225. old./

1312-ben Károly Róbert Druget /Homonai/ – tulajdonba juttatta. Valószínűleg ekkor már templomos helység volt.

1387-ben már Ung vármegyéhez tartozik, s vámját, tiszai révjét említik.

1440–1451-ben ismét Zemplénhez számították, aztán már állandó jelleggel Unghoz csatolódik.

A salamoni Református Eklézsia anyakönyve 1780-tól kezdődik. „*A megkereszteltetett neveik*” és „*A megholtak neveik*” előtt egy-két versszakos keresztrimes elégikus lejtésű, 8, illetve 7 szótagos sorokat váltakoztató, verstanilag szinte tökéletes költemény található:

„*Boldog lelkek nyugodjatok
Csendesen a por között.
Kiket borzasztó álmotok
A sírba lekötözött.*”

*Lész egy kellemes óra
Majd felsejkenéstekre
Midőn az Isteni szóra
Trombita hív ezekre.*”

Az egyházi kiadások és bevételek 1796-tól jegyeztetnek fel *Salamonban*. „*Anno 1796 a Salamono Nemes Ekklesia pénzübeli jövedelemnek rendi Literati Josef curatorságában.*” Ezen számlakönyv egyik oldalán 1812-es keltezéssel szerepel egy bejegyzés, amely szerint a község új templom építésére készül.

Az 1813-ban építeni kezdett kőtemplom nem az első temploma volt a községnek, hiszen a jegyzőkönyvben szerepel egy 1759. június 6-án épült és 1813-ban elbontott templom. De még ez sem az első salamoni templom! Ezt a fatemplomot megelőzte egy kőből épült, melynek nyomát találjuk Haraszy Károly könyvében. „*Ez előtt a fatemplom előtt volt az egyháznak kő-*

temploma, amely azonban azelőtt (1812 előtt) mintegy ötven esztendővel elpusztult, mivel Salamontól, mely a körüllevő ekklesiáknak »máterjük« volt, a Filiák-idővel elszakadván a népnek elfogvatkozása folytán nem bírták azt feltartani." (385. old.) Az első kőtemplom még katolikus eredetű lehetett, amely a reformátusok kezére került, s később elpusztult. A salamoni szájhagyomány még ennél is korábbi templomról, illetve egy ősi, elpusztult Salamon-ról is tud: „Még régen a Hót-Tiszába, ami még rendes Tisza vót, belesodródott egy falu. Az volt Salamon. Azután épült a mostani helyére. A templomtoronyba szilveszter éjjélkor most is szól még a harang." /A monda a szerzők gyűjtése. Adatközlő: Kántor Róza./ Valószínűleg a századelőn is élt ez vagy ehhez hasonló népmonda Salamon-ban. Erre utal Haraszy Károlynak ez a mondata is: „Sok ilyen eltűnt, elsodródott templomról beszél a történelem." (385. old.) Hogy a mondanak mennyi valóság alapja van, nem tudjuk. Azt azonban igen, hogy az 1759-ben épült templom, „mely fából volt, a földnek vízenyőss volta miatt elromladozott, a bejárat életveszélyessé lett." (Uo. 385. old.)

Arról sem feledkezhetünk meg, hogy egyes feltételezések szerint már a XIV. században volt katolikus plébánia a faluban, és hogy a XVII. századi jegyzőkönyvek is említést tesznek egy fatemplomról.

1836-ban iskolát és tanítólakot építenek Salamon-ban. Már 1836 előtt is volt iskolája a községnek. Az 1811. évből még a tantárgyakat is ismerjük, amelyekre oktatták a falu gyermekeit.

1. Betűzés, foglалás, olvasás.
2. A Könyörgésekből az imádság a reggeli és esteli, dél előtt és után az Apostoli Kir. formáját és a tízparancsolatokat.
3. Az históriákból az ó Testamentumi história a világ teremtetésétől fogva Ábrahámig.

4. Az írás mesterségéből. A penna fogás és a betűvetés.
5. A szép magyar viselet és a tsinosság regulái.
6. A szám tudományából. A Római és Arabiai számok ismerése, kimondása, leírása és számlálása.
7. A figyelmezésre és észbeli bátorságra való kioktatás, némelly erkölcsi jeles mondásoknak és történeteknek hallásból való meg tanulása és elmondása által.
8. Az Isteni tiszteleten énekelteni szokott szólamok és dicsérettek közzül a könnyebbek nótáinak taníttatása és azoknak énekeltetésbe való gyakoroltatása.

1852-ben Tisza árja okoz károkat a faluban, ami ezelőtt sem volt ritka. Éppen ezért a XIX. század közepén Salamon-nál is elkezdődött a Tisza szabályozása. Hogy milyen kanyargós lehetett a folyó hajdan Salamon körül, mutatják a sok helyen ma is meglévő holtágai, és ez a monda: „Egy tutajos úsztatott lefelé a Tiszán. Azt kérde egyszer a társától:

– Te, hol járunk?

Azt feleli a másik:

– Salamonba.

Eltelik egy kis idő, a tutajos megint kérdezi:

– Hol járunk?

– Salamonba.

A tutajos csodálkozott, de nem szólt semmit. Később megint kérdezi:

– És most hol járunk?

– Még mindig Salamonba."

/A monda a szerzők gyűjtése. Adatközlő: Maha László/

A Tisza-szabályozási munkálatok Salamon határában 1856-ban kezdődtek. Ebben az évben ilyen bejegyzések kerültek a számadási könyvbe: „A tiszai töltésvonal miatt a Lelkés és Tanító kertjeikből kivágott fák ára 10 frt." „A Tisza szabályo-

zási társulat által a tanító kertjében okozott kárért fizetett összeg (...) 62 frt. 30 kr."

1857-ben: „A fővényen levő rekeszért fizetett a Tiszaszabályozó társulat 18 frt.” A Tiszaszabályozó társulat egy 7 km. hosszú csatornát épített a falu határában.

1863-ban a Tisza tavaszi áradása áttörte a gátakat, temetőföldeket öntött el.

1863-tól Salamon egyik legfontosabb bevételi forrása a téglaegetés.

1869-ben újabb árvíz sújtja a községet.

1870-ben új iskolát épít a falu.

„1870-dik éve május 4-én kezdték meg (...) kőművesek az egyház által szándékba vett 7 öl hosszú, s 4 öl széles iskolaterem építését a tanítói lakhelyen, kő alapra, vályogból, vegyítve itt-ott téglával is. Az építő mesterek fizetése 30 osztrák forint és koszt. (...)”

Tantermül eddigelé a tanító cseléd szobája használtatott, melly az iskolaköteles gyermekek szaporodásával mind inkább szűkebbé, célszerűtlenebbé, s így használhatatlanná vált.” – olvashatjuk Orémus Dániel egykori salamoni lelkész emlékiratában.

1871-ben már töltést is építenek a Tisza és Salamon közé. „A községi erdőből a tiszai töltéshez karónak eladott 60 fa ára beadatott – 60 frt.”

Az 1882. április 14-én iszonyatos tűzvész pusztított a faluban. Orémus Dániel ránk maradt írása részletes képet fest az eseményről: „1882-dik évi április 14-ke reggeli óráin iszonyú szélviharban a Tanító óljában vagy csűrjében? kigyúlt tűzvésznek a falunak fele része – egész a kijáró szoroskáig – elhervadván: a lángok martalékaivá lettek – a zsindellyel fedett templomon kívül – az összes egyházi épületek is, s az éppen

akkor Ungváron lévő Lelkésznek, s a honn levő összes élelmi készletük, bútoraik, ágy- és ruhaneműik, könyveik, irományaik, sőt ez utóbbinak még 6 db marhája is. A hajlék és élelem nélkül maradt lelkész családjával együtt a község vót Földes ura, Méltóságos Báró Ritter Hektor Úr nemeslelkű kasznárjánál Tek. Komers Károly úrnál s családjánál nyert pár hétig szállást és élelmezést.”

Az 1870–75-ös években kezdődik a vasútvonal építése a Csap–Csernő, Csap–Záhony vonalakon. A vasút munkalehetőséget biztosított a salamoniaknak, olyannyira, hogy 1890 őszén a pap megdorgálja az embereket, amiért vasárnap is a vasúti hídhöz járnak dolgozni.

1885-ben egy közép-birtok után a pap fizetése egy véka búza, egy véka gabona (azaz rozs), két szekér fa, 34 krajcár és egy „sódar” volt.

1887-ben Szűcs István lelkész indítványozza az egyházi takarékmagtár felállítását, „mint a mely helyesen kezelve az egyház anyagi jólétének, vagyionodásának, felvirágozásának hathatós elő mozditója; egyszersmint pedig szegényebb sorsú egyháztagokra nézve is áldást hozó, a mennyiben a szükség idején mérsékelt kamat mellett adván kenyérnek valót kölcsön, ez által meg menti azokat a lelketlen uzsorások kezeitől. „A takarékmagtár meg is alapított, első gondnoka Kiss Károly presbiter. A kölcsönbe vett egy véka „életnemű” után egynegyed véka a kamat. A takarékmagtár jövedelméből fedezték aztán később a felmerülő költségek nagy részét.

Az első világháború évei alatt Salamon is osztozott a nehéz, háborús sorsban. Az 1902-ben öntetett 270 kg-os kisebbik harangot elrekvirálták a háború éveiben. Helyére csak 1928-ban került új harang, amely 290 kg-ot nyomott.

A háború utáni zavaros politikai események sem kerültek el *Salamont*. Az 1919-es eseményekben a falu két lakója is tevékeny részt vállalt: Katkó Sándor és Takács Gábor.

A háborút követő európai határtologatások, a vesztes oldalon álló Magyarországot sújtó intézkedések következtében *Salamon* Kárpátalja többi részével együtt Csehszlovák fennhatóság alá kerül. A csehszlovák polgári demokrácia éveiben a gazdasági helyzet stabilizálódott. A prágai vezetésnek a Csehszlovákia területén élő magyarság asszimilációjára irányuló politikája viszont érzékenyen érintette *Salamon* lakosságát is. Szűcs István esperes fizetését két évre megvonta a Csehszlovák kormány, több „izgága magyart” internáltak. Ezekben az években szintén tudatos Csehszlovák politikai húzás eredményeképpen nagy kedvezményekkel cseh területekről érkező családok telepedtek le *Tizasalamon* közvetlen közelében; ebből a kolóniából fejlődött ki Sztrázs község.

1922-ben megalakult a kommunista párt helyi alapszervezet, hat tagból és a csapi pártszervezet irányítása alatt állt. 1924-ben a salamoni kommunisták béremelést követeltek a falu földbirtokosától, Beán Mihálytól. Beán 15 nap után kénytelen volt felemelni a cselédek bérét, de a megmozdulás fő szervezőjét, Katkó Sándort letartóztatták, és négy hónapi börtönbüntetésre ítélték.

Az 1933. évi helyi tanácsválasztáson a 14 induló párt közül a kommunisták kapják a legtöbb szavazatot. A falusi tanács elnöke két évre Kovács Péter.

1938 novemberében Kárpátalja déli, nagyrészt magyarlakta területei az első bécsi döntéssel visszakerültek Magyarországhoz. A hatalomváltással *Salamon* újra Magyarország része lett. A község földjeinek nagy részét ekkor két földesúri família Pálóczy-Horváth és a Ferdinecz birtokolta. A falu ezelőtti

földbirtokosa Báró Ritter Hektor. Később a kastélyt a Beán család, majd a Kleinberger fivérek lakták, a cseh időkben pedig egy Král nevű uraság gazdálkodott a Cifra-tanyán.

Az anyaországhoz való visszatérés öröme a bevonuló magyar honvédek egy nemzeti színű zászlót adományoztak a községnek, ami hosszú évek rejtegetése után ma a templomban látható. Feliratai a következők: „*Tizasalamoni ref. egyháznak 1919–1938. felszabadulása emlékére.*” A trikolor túloldalán a Szent Korona mellett ez olvasható: „*Vitéz Béres István és neje Nagy Margit.*”

Az áldott békeévek sajnos nem tartottak sokáig. Az újabb háború előszele *Salamont* is elérte. A csehszlovák időkben megszokott viszonylagos jólét csakhamar megkopott.

A második világhégés *Salamon* község életében is döntő fordulathoz vezetett. A falu határában nagy harcok dúltak a szomszédos, stratégiaileg fontos csapi vasúti csomópont birtoklásáért. A két folyó, a Tisza és a Latorca közé szorult front sokáig itt rekedt. Végül is 1944. november 23-án a szovjet hadsereg kerekedett felül, s így *Salamon* is „felszabadult”.

A szovjetek elől visszavonuló német és magyar csapatok felrobbantották az országúti és vasúti hidakat, elvágták az üldözés útját a Tiszán át. A háború áldozata lett a salamoni hengermalom is. Nem sok hiányzott ahhoz sem, hogy az 1903-ban épült nagyon szép és ízléses kivitelezésű salamoni templom is a levegőbe repüljön. A templom felrobbantásával megbízott honvéd már mindent előkészített, de Berta Gyulának és Kántor Péternek köszönhetően nem hajtotta végre a parancsot. Berta Gyula kérte meg a katonát, hogy a gyújtózsínórt ne gyújtsa meg. A zsinórt begyújtották ugyan, de bent a templomban a gyutacsot kihúzták, emlékeznek vissza a salamoniak.

A felszabadító szovjet hadsereg gyorsan otthon érezte magát Kárpátalján, így Salamon-ban is. Még 1944. őszén 43 férfit hurcoltak el a hatalmas Szovjetunió valamelyik Sztálini lágerébe, ahonnan 19-en soha nem tértek vissza szülőfalujukba. 1989. november 26-án a KMKSZ helyi alapszervezete kopjafát állított a salamoni temetőben a sztálini önkény áldozatainak emlékére. A falu mártirjai voltak: Ballók Bertalan (1914), Bernát Károly (1924), Berta Ernő (1925), Berta Gyula (1926), Galambos bertalan (1924), Gulyás György (1904), Kovács Károly (1909), Kiss Sándor (1908), Kovács István (1902), Kosztyu Károly (1903), Kajla János (1916), Kiss István (1910), Magyar József (1914), Pásztor Sándor (1905), Rigász János (1905), Sándor István (1924), Szabó Bertalan (1909), Szabó Bertalan F. (1905), Tolvaj Bertalan (1910).

A második világháborút követően Kárpátalja „újraegyesült” Ukrajnával; vagyis a Szovjetunió újabb gyarmatainak a sorát szaporította. Szinte azonnal megkezdődött Kárpátalja–szerte az internacionalizmusba burkolt szlávosság. Ez történt Salamon-ban is. 1945-ben ukrán nemzetiségű kommunistákat telepítettek Salamon-ba.

1948. novemberében megkezdődik a kollektivizálás. Vona-kodó parasztokat kényszerítik a közösbe. A magyar parasztnak, akinek élete, büszkesége és egyetlen megélhetési forrása a föld, nem marad semmije. A falu földjeim két kollektív gazdaság alakult: Salamon-ban és Sztrázson, amelyeket 1951-ben Határőr Kolhoz néven egyesítettek.

1950-ben a falu központjában park létesül. 1953-ra a települést villamosítják.

1945–55-ben a faluban 96 lakóház volt. 1955–65-ben már 184, 1965–74-ben 204.

1945–55. között a községben 4 felső végzettséggel rendelkező egyén volt. 1955–65-ben 7, és 1965–74-ben már 20.

1953-ban az akkor 50 éves templom belsejét az uralkodó ateista szellem ellenére felújítják.

1957-ben a szomszédos Sztrázs-kolóniát közigazgatásilag Salamon-hoz csatolták. Móricz Kálmán szerint ezzel a „házassággal” igencsak jól járt Salamon: „A helyi állami gazdaságban már nem lenne kinek dolgozni, ha a sztrázsiak nem lennének.” (Sorsközösség, 45. old.) A faluhoz tartozik még Cifratanya, Malom, Ócskatanya.

1975-ben a kollektív gazdaságból állami gazdaságot szerveznek Határőr Szovhoz néven. Ebben az évben emlékmű kerül a falu központjában lévő parkba, a szovjet felszabadító katonáknak.

Az *Isztorija gordov i szjol Zakarpatyja* című könyv (523. old.) szerint az 1970-es években Salamon határában ásatásokat folytattak, amelyek eredményeképpen IX–X. századi óorosz leletek kerültek napvilágra.

Az 1980-as évek közepén a gorbacsovi nyitottabb politikának köszönhetően enyhült a kárpátaljai magyarságot szorító nyomás. 1989-ben megalakulhatott a kárpátaljai magyarság érdekvédelmi szerve, a *Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség*. 1989. november 17-én létrejön a KMKSZ *tisasalamoni* alapszervezete 97 taggal; elnöke Balogh Gyula. Céljaik között szerepel a népi hagyományok felelevenítése, műkedvelő együttesek szervezése, a művelődési ház építésének kezdeményezése.

A Szovjetunió széthullásával Kárpátalja, így Salamon is a történelemben először önálló államiséget nyert, Ukrajna fennhatósága alá került. Ezzel gyakorlatilag kezdetét vette a salamoniak kisebbségi korszaka. Hogy az ukránosság hatalmi helyzetbe kerülése, az új politikai, társadalmi, gazdasági lehetőségek milyen

változásokhoz vezetnek majd a község életében, csak néhány év múlva lesz értékelhető.

III. Népeség

Tiszasalamon területét és lakosságát tekintve kisközség. Lakóinak számáról elsőként 1798-ból vannak adataink. akkor 191 salamoniról tesznek említést a források. 1930-ban 857 lelket számláltak a faluban, 1944-ben még mindig ezer alatt volt a lélekszám, ma 1465.

A salamoni demográfiai adatokat szemlélve feltűnik, hogy magas a gyermekhalandóság. S amellet sem mehetünk el szó nélkül, hogy a nők és férfiak aránya a községben nem egyezik meg a kárpátaljai átlaggal. A kárpátaljai statisztikai adatok szerint a területen 644708 nőre 601504 férfi jut. *Salamon*-ban viszont több a férfi, mint a nő. 1900-ban ez az arány 432:425 a férfiak javára. 1993-ban 772 férfire 743 nő jut *Salamon*-ban.

Az anyakönyvekből kiderül, hogy *Salamon* őslakossága a következő családokból állt: *Kántor, Kovács, Györi, Balogh, Tolvaj, Révész, Kiss, Demes, Berta, Bernáth, Koponyás*. Ezek a családnevek a Koponyás kivételével ma is élnek, s azt mutatják, hogy *Salamon* színmagyar falu volt. Az egyházi jegyzőkönyvekből azonban az is kiderül, hogy 111 más nemzetiségű lakosai is voltak a községnek. 1851-ben Fényes Elek 9 zsidóról tesz említést. 1900-ban 43 zsidóról tudunk. 1940-ben 22-ről. A második világháború idején deportált zsidók nem tértek vissza *Salamon*-ba. De jónéhányuk nevére máig emlékeznek az idősebbek: *Braun, Feldmann, Stark*, stb.

A faluban élő ruszinok először 1870-ből vannak írásos említéseink a „*megholtak neveik*” között. 1900-ban a 857 lakosból egy ruszin nemzetiségű. 1940-ben 874 magyar, 2 szlovák, 52 ruszin, és 4 egyéb nemzetiségű lakosa van a falunak. 1989-ben 1420 lakosból 1000 magyar. 1991-ben 1480-ból 1050. Az

utóbbi két népszámlálás adatai *Salamon* lakosságához számítják Sztrázs társközség lakosságát is.

A salamoniak történelmük során építkezéseik alkalmával a helyi cigányság munkáját is igénybe vették. A jegyzőkönyvek szerint elsősorban vályogvetés alkalmával. Ma egyetlen cigány-család sem él *Salamon*-ban. Az utolsó cigány nemzetiségű salamoni a 70-es évek végén halt meg.

Tiszasalamon-ban nagyrészt reformátusok élnek. 1851-ben 358 református, 22 katolikus és 9 izraelita vallású lakosa volt *Salamon*-nak. 1891-ben 89 a református családok száma. 1900-ban 651 református mellett 33 görög katolikus, 130 római katolikus és 43 izraelita vallású salamoniról tudunk. 1940-ben 132-en római katolikusok, 145-en görög katolikusok, 627-en reformátusok, 6-an görög-keleti vallásúak, 22-en izraeliták.

IV. Lelkület, kultúra

Salamon-t a szomszédos települések lakói régóta „*cifra Salamon*”-ként emlegetik. A salamoni büszke, rátarti, dicsekvő ember. Különösen lenézi a betelepülteket. A XX. századig például elképzelhetetlenek voltak a vegyes házasságok. A ruszinságot, a „*tótokat*” máig másodrendűnek tekintik az erősen magyar többségű *Salamon*-ban. „*A tótoknak csak délig vót esze!*” – mondogatják.

A mai napig élnek a vagyoni különbségre utaló megkülönböztető jelek.

Nagygazda leszármazottja lenézi a cselédet, a bérest.

A vallási különbségek is élnek még *Salamon*-ban. A nagyrészt református vallású *Tiszasalamon*-ban csakis a református vallást tartják az egyedüli igaz hitnek. A „*pápistákat*”, katolikusokat azzal bosszantják, hogy a katolikus pap pendelyt visel.

A zsidó lakosságtól pedig szinte teljesen elszigetelték magukat a salamoniak. A velük való érintkezésre csak a boltjukban való vásárlás alkalmával került sor.

A cigánysághoz sem tekintették teljes értékűnek a falu lakói. Csak az alantosabb munkákra fogadták fel őket, egyébként nem érintkeztek velük.

Salamon lakossága munkaszerető. Mint minden falusi magyar, imádják a földet. Az általános műveltségi szint a környező településekhez mérten magas, nem megy ritkaságszámba a faluban a diplomás ember, olyannyira nem, hogy a határ túlsó oldalára is „jut” salamoni tanár.

A lassan kiveszőben lévő népszokások helyére sajnos nem kulturális programok kerülnek, hanem semmittevés, a szabadidő tartalmatlan eltöltése. *Salamon*-ban műkedvelő együttes, színtársulat, táncsoport nincs. A művelődési ház, amely hajdan istállóépület volt, életveszélyes, ezért nem működik. Bál, tánc, diszkó, mozi nincs. Sőt, a *Salamon*-ban oly nagy hagyományokkal rendelkező sportélet is leállt. Évekkel ezelőtt a „*SALAMONI TISZA*” labdarúgó csapat hazai mérkőzésein a falu nagy része kint volt. Mára ebből semmi sem maradt.

Kedvelt időtöltésük volt még a salamoniaknak a kuglizás. Ennek is nagy tradíciói voltak a faluban, ma is szívesen emlékeznek rá az idős emberek, de a pálya már nincs meg.

Ma a szórakozást *Salamon*-ban a televízió jelenti. Minden házban hallgatnak rádiót, néznek tévét. A magyar, a szlovák, az orosz és az ukrán televízió műsorait. Újságot majd minden család járát.

A salamoni gyerekek helyben járhatnak óvodába és bölcsődébe. Az oktatás nyelve elsősorban a magyar, de ukrán csoportok is vannak (a sztrázsi gyerekek kedvéért). A 90 férőhelyes

épületben viszonylag jó körülmények között dolgozhatnak a nevelők.

Általános iskolába is helyben járnak a tanulók. A tiszasalamoni iskolában 19 pedagógus dolgozik. Az 1989/90-es tanévben 120 tanulója volt az iskolának. 94 magyar tannyelvű osztályba járt, ukrán tannyelvűbe (a sztrázsi ukrán szülők kérésére) 26. Az 1991/92-es tanévben 133 tanuló közül 101 magyar tannyelvű osztályba járt, 20 ukrán tannyelvűbe, 12 pedig oroszba.

A salamoni gyerekek a két km.-re lévő Csapi II. sz. Középiskolában szerezhetik érettségüket, vagy valamelyik szakközépiskolában tanulhatnak szakmát. Az egyetemre vágyók az Ungvári Állami Egyetemen folytathatják tanulmányaikat, vagy esetleg a Kodolányi János NEI növendékei lehetnek, ahonnan a további sikeres felvételi vizsgák után bármelyik magyarországi főiskola, egyetem diákjaivá válhatnak.

Salamon-ban viszonylag sok a helyi, főleg humán végzettségű értelmiségi.

V. A család

Ma az átlagos gyermekszám a faluban a kettő. A háromnál több gyermek ritkaság, az ilyen már nagycsaládnak számít.

A családon belüli munkamegosztás másképpen alakul, mint 1945-ig. Ma a férj és a feleség állandó munkahellyel rendelkezik, a gyerekek iskolába járnak, kevesebb földje, jószága van a családnak, mint a század első felében. De azért a mai viszonyok is tükrözik a korábbi állapotokat. A család férfitagjainak a feladata volt (és az ma is) az állatok takarmányának beszerzése, a tüzelő előteremtése, az intéznivalók elrendezése. A föld megmunkálásában már a nők is részt vehetnek, amellet, hogy ellátják az állatokat, vezeti a háztartást. A gyerekeket főként a vetés és az aratás, valamint a szüret idején fogják munkára, esetleg a ház körül segédkeznek. Régebben, a 80-as évek közepéig, az

idősebb, 12–14 éves fiúk a nyáriszünetben az állami gazdaságban dolgoztak, így járultak hozzá a családi költségvetéshez.

Jellemzően minden családnak van a faluban saját telke, háza.

Évszázadokkal ezelőtt *Salamon* lakossága halászattal, vadászattal foglalkozott. a falut körülvevő mocsaras, lápos területek is sűrű rengetegek elegendő fát, sarat és nádat biztosítottak az építkezéshez. A múlt század végén még általános volt a vályogfalú ház, a nádtető.

A múltban még a nagyobb gazdák is csak egy házas, pitvaros, vályogból készült, szabad kéményes, náddal fedett házakban laktak. A ház egy lakórészből (ez volt az elülső vagy első ház), pitvarból és a hátsó házból állott. Az utóbbit legtöbb helyen kamarának, amolyan raktárhelyiségnek használták. A hosszú, tornácos házakat fehérre meszelték.

Elterjedt volt még a faluban a pacsitház. Ez nem más, mint négy cövek vesszővel körülfonva, majd náddal vagy szalmával befedve. A nádat a „*Hót-Tiszá*”-ból vágják. A cserép és a pala, mint tető fedőanyag ritka volt, csak később kezdett elterjedni.

Az udvar feloszlott első és hátsó udvarra. Az első udvar előlről deszka vagy léckerítéssel volt elkerítve, rajta a kapuval. Oldalról fonott kerítéssel, ami lehetett vesszőből is, napraforgószárból is. Az első udvar és a hátsó ún. gazdasági udvar nem volt elkerítve. Az első udvaron, középtájon volt a gémeskút, hátul az istálló, az eresz, a csűr, az ólak.

A tiszta szoba vagy első ház berendezése ágyból, sifonból, komódból, a szoba közepén álló asztalból és székekből állt.

A hátsó házban ágy, komód, fából készült dikó és almárium volt. Ez utóbbiban az edényt tartották.

A pitvarban vagy a konyhában volt található: a kemence, a karosláda, stelázsi, asztal székekkel, vagy lócákkal, később a

kufer (amerikás láda) és a rakott spór vagy pléhből csináltatott spóra csikómasina.

1900-ban 145 ház volt *Salamon*-ban. Kőből vagy téglából épült 3, vályogból vagy sárból 61, fából 3, kő illetve téglalapra vályogból épült 78. Cserép, pala vagy bádogtetejű volt 2, zsindely vagy deszkatetős 43, nád vagy zsúpfedeles pedig 100.

Az 1960-as években építkezési hullám söpört végig Kárpátalja magyar lakta vidékein, ami *Salamon*-t is elérte. A régi típusú házakat, amelyek az utcáról nézve általában a porta jobb oldalán álltak, lebontották, s helyükre 10-szer 10-es, négyzet alaprajzú téglaházakat húztak; ezek az udvar bal oldalára kerültek.

Ma szinte minden udvaron állt egy vályogból épült „nyári konyha” is. Ez nyáron a konyha szerepét tölti be, de több helyen ide szorul ki a legidősebb korosztály.

A házakat cserépkályhával fűtik, de nem ritkaság a központi fűtés sem. Vezetékes gáz nincs a faluban. Leggyakoribb tüzelő a szén és a fa.

A határok átjárhatóságának és a kishatárforgalom beindulásának köszönhetően a salamoniak fő foglalkozása az „üzletelés” lett, ami az anyagi jólét ugrásszerű növekedéséhez vezetett. Ennek hatására a faluban beindult egy újabb építkezési hullám. Vagy a már meglévő új házakat bővítik, vagy nagy magyarországi típusú házak építésébe fognak. Így a falu arculata átalakulóban van.

Az utóbbi néhány évben az anyagi helyzet rohamos romlásnak, a megélhetés egyre nehezebbé válásának eredményeképpen a salamoniak fokozatosan visszatérnek az őstermeléshez. Ujra tartanak tehenet, kecskét, disznót, baromfit, nyulat. Földet bérelnek, azt megművelve tesznek szert a háztartásban nélkülözhetetlen élelmiszerekre és a takarmányra.

Az üzletek áru kínálata egyre sekélyesebbé válik, az árak az égbe szöknek, ezért az üzletekben nemigen vásárolnak semmit. Esetleg, ha a városban járnak, akkor vesznek (ha hozzájutnak) tejfelt, vajot, sajtot, kolbászt.

Az utóbbi években a cukrot jegyrendszer alapján kapták.

A legmegszokottabb ételek: a töltöttkáposzta, a tejfeles, a tészta- és a krumplifélék, az zöldséglevesek, habart ételek, húsleves, káposztáspaszuly stb. Ritkább a kása (rizs), a grecska (tatarka), a makaróni.

A régi kalácsokkal ellentétben az utóbbi 30 évben elterjedtek a különféle krémes sütemények, torták.

VI. Egészségügy

Az anyakönyvekből kiderült, hogy milyen magas volt a gyermekhalandóság *Salamon*-ban a XVIII. század végén és a XIX. század első felében. A bejegyzések szerint az 1780. és az 1840. közötti időszakban eltemetettek 90%-a 17 éven aluli, a 3 éven aluli halottak pedig abszolút túlsúlyban vannak. A faluban dúló járványokról csak 1780-nal kezdődően vannak adataink. 1790-ben himlő pusztított *Salamon*-ban. 15-en hunytak el ebben az évben, abból 12 gyerek volt. Közülük 6 himlő áldozata lett. Egyikük az akkor *Salamon*-ban szolgálatot teljesítő Nagy György tiszteletes leánya volt. Nagy György egyébként szintén *Salamon*-ban van eltemetve, 1795-ben érte utol a halál.

1825-ben ismét himlőjárvány sújtotta *Salamon*-t. 29 halottból 28 gyerek, 25 halálnak az oka: himlő. 1826-ban egy ember vérhasban pusztul el, 5 gyerek torokgyíkban. 1831-ben 28 halottja van a falunak. 12 felnőtt neve mellett szerepel a halál okaként az „epekórság” bejegyzés. 1832-ben 2 gyerek halálának oka: „vereshimlő”. 1833: egy ember vérhasban halt meg. 1835: 2 gyerek lesz a „vereshimlő” áldozata. 1836: egy himlőben és egy vérhasban elhunyt beteg. 1873: kolerajárvány. Az elhunytak

pontos számát nem ismerjük, mert a rendelkezésünkre álló anyakönyv csak 1840-ig tünteti fel a halál okát.

A falu a járványokra, a nehéz időkre mindig kisebbfajta demográfiai robbanással válaszolt.

Kuruzsló asszony, bába emlékezet óta volt a faluban. Néhányuk nevére ma is emlékeznek. *Kocsány Márta* 100 féle fűvel gyógyította az emberek nyavalyáit. A ma is élő *Rabiákné*-ről is azt tartják *Salamon*-ban, hogy többet tud a gyógyításról, mint az orvosok. *Tolvaj Károly* és *Nagy Miklós* pedig az állatok bajainak ellenszerét ismerte.

Most egy felcser rendel a falu központjában. Orvoshoz, patikába Csapra, Ungvárra járnak az emberek. Az állami gazdaságban több állatorvos is dolgozik.

VII. Társadalmi tagolódás. Életszínvonal

Salamon lakossága a múltban földesúri birtokon élt. Cseléd-ből, zsellérből, esetleg kismemesből vagy bíróból, tanítóból, kántorból, jegyzőből lett gazdálkodó. A földet vásárolták, illetve felesbe, harmadába, negyedébe stb. bérelték.

A nagygazdák a földjüket általában búzával, tengerivel, krumplival, répával, „magyarok alatt” tatárkával (is) vetették be. Lóval vagy ökörrrel szántottak. A földnélküliek a módosabb gazdákhöz vagy az urasághoz jártak napszámba. A gazdák maguk csak 2/2,5 köbölt arattak, a többit a „tót” napszamosok, akik az aratás idejére érkeztek a faluba. Ilyenkor a gazda csűrjében voltak elszállásolva. Egy nagygazdának 4–6 „tót” napszamosa volt.

A második világháború után „a kolhoz elvette” a gazdáktól a földet, a vetőmagot, az állatokat. Ez idő tájt, „oroszok alatt” már ökörrrel szántottak. A lovat eladták, „nehogy elvegye a kolhoz”

Mára az effajta tagolódás megszűnt, de mint a korábbiakban már szoltunk róla, a salamoniak ma is számon tartják, hogy ki kinek a leszármazottja. A jelenlévő vagyoni különbségek azonban már nem a földből és az örökségből adódnak.

VIII. Gazdasági élet. Termelés, értékesítés, hitel

Salamon a múltban halászfalu volt. A folyók rendszeres áradásain, a lápos, mocsaras területek és a települést körülvevő erdőségek miatt határának csak jelentéktelen része volt művelhető. 1792-es források *Salamon* lakóit „erdei emberek”-nek nevezik. Az erdők irtásával, a Tisza szabályozásával, a mocsarak kiszáradásával az életkörülmények megváltoztak. Nagy kiterjedésű legelők, szántók szabadultak fel, amelyeket ki is használtak. A halászat, vadászat lassan háttérbe szorult, a földművelés és állattenyésztés került előtérbe. A falu lakói a XX. század elején is őstermelésből éltek. A gazdák külterjes gazdálkodást folytattak, vagyis a falu határában lévő földjeiket művelték. A ház végében lévő kertben csak a mindennap szükséges zöldségeket termelték.

Ma az állami gazdaság földje privatizálás előtt áll. Az 1948-ban államosított földek most visszakerültek a falu lakóinak tulajdonába. Sokan bérelnék mostanában földet. Búzát, rozst, árpat, tengerit vetnek, olyan növényeket, amelyek viszonylag kevés gondozást igényelnek, takarmánynak is megfelelnek.

Az állattenyésztés ma is az egyik legfontosabb ágazata a salamoni parasztgazdaságnak. Az 1945. előtti években mindenkinek voltak állatai, de a kollektivizáció hatására nagyon lecsökkent az állatállomány. Nőtt viszont a kolhoz (később szovhoz) állatainak száma. 1945–55-ben 1450 db., 1955–65-ben 1841, 1965–75-ben 2995 lábasjószág volt a gazdaságnak. Az egyre súlyosbodó gazdasági körülmények hatására ismét nagyobb szerepe van az állattenyésztésnek. 1990-ben még ezt olvashatjuk

Salamon-nal és Sztrázssal kapcsolatban: „A legelőre kijáró 62 tehén közül alig négyet–ötöt fejnek salamoni portán.” (Sorsközösség, 45. old.) Ma pedig már 127 szarvasmarha, 448 sertés, 29 birka, 44 kecske, 4 ló, 201 nyúl van a salamoniak tulajdonában.

A szőlő csak a XX. században terjedt el *Salamon*-ban, addig csak kevés helyen volt, bort nem készítettek belőle.

Minden salamoni kertben van néhány gyümölcsfa. A saját részre elegendő gyümölcsöt igyekeznek megtermelni, de természetesen a csapi, ungvári piacra is jut belőle. A salamoni *Határ-őr Szovhoz* gyümölcsstermesztésre szakosodott. Faiskolájából rengeteg facsemete kerül a különböző országokban. Nagy kiterjedésű gyümölcsöse (a Tisza-kert) van.

A *Salamon*-t egykor körülvevő erdőből mára semmi sem maradt. A múlt század 80-as éveiben még volt a falunak erdeje, a kondát gyakran makkoltatták ott. Mostanában pedig a Tisza árterületén lévő hatalmas fákat is kivagdallják az emberek, mert a tűzifát beszerezni másképp lehetetlen.

Salamon határában bánya, gyógyforrás, gyár, üzem nincs. Gyakorlatilag a kézműipar is kihalt a környékről. Néhányan készítenek koszorút, seprűt kötnek, de ezzel ki is merült a kézi iparágnak felsorolása. A saját részre szánt pokrócot maguk szövik. Van egy-két szabó, varrónő a faluban.

A mezőgazdasági termékek értékesítése a *Salamon*-hoz közeli városok piacán történt régebben. Ma az emberek inkább az árut tartogatják, mint a pénzt, ezért kevesen piacolnak. Esetleg az átutazóknak adnak el egy kis gyümölcsöt, persze forintért, dollárért...

Az 1980-as években naponta 8 buszjárat közlekedett, a 2 km.-re lévő Csap és *Salamon* között. Az utóbbi évek energiasválsága következtében – no meg azért, mert naponta több ezer

liter üzemanyag vándorol át a magyar–ukrán határon – egyetlen autóbusszjárat sem érinti *Salamon*-t, annak ellenére, hogy 1 km.-re van a falutól az Ungvár–Budapest „autópálya”. A Tisza is ott folyik el a „kert alatt”, de határfolyó, ezért közlekedési célokra nem használható, akárcsak a *Salamon* határát érintő nemzetközi (Tiszaágcsernyő–Csap) vasútvonal.

Az Ukrajnát súlytó katasztrofális infláció következtében a kupon–karbovanec értékelhetetlen. A főként üzletelésből „seftelésből” élő *Salamon* lakossága forintban, dollárban őrzi otthon megtakarítását, vagy pedig áruba, ipari cikkekbe fekteti, így próbálja kivédeni az inflációt. Ahogy az egyre–másra épülő kúriákat elnézzük, sikeresen.

IX. A község jelentősége, kapcsolatai, és vonzásterülete

Salamon földrajzi fekvése és helyzete egyrészt jó, másrészt kedvezőtlen. Kedvező fekvésű a település, mert határában húzódik egy nemzetközi autópálya és egy szintén nemzetközi vasútvonal. Közvetlenül a határ mellett fekszik, így aktívan részt vesz a határmenti üzletelésben, cserekereskedelemben, üzérkedésben, ami anyagi tekintetben igencsak a falu lakosainak hasznára vált.

Kedvezőtlen fekvésű a falu, mert a határ közelsége miatt nagy a kivándorlás, rengetegen dolgoznak Magyarországon, állandó vagy ideiglenes munkások, értelmiségiek egyaránt. A Kárpátalján belüli migráció is nagy. A falutól 2 km.-re lévő Csap nemzetközi jelentőségű vasúti csomópont, komoly regionális központ, ami vonzza a salamoniakat. A területi központ, Ungvár is közel van, 27 km.-re. A néhány évvel ezelőtti még kedvező közlekedési viszonyok lehetővé tették az ingázást, a kétlaki életmód, és az amúgy is városban érettségiző fiatalok körében egyre nő a város, a határon túli jólét vonzereje.

Irodalom

Botlik József–Dupka György: Magyarlakta települések ezredéve Kárpátalján.

Intermix Kiadó, Ungvár–Budapest, 1993.

Csikvári Antal szerk.: Ungvár és Ung vármegye
Budapest, 1940.

Dupka György–Horváth Sándor–Móricz Kálmán: Sorsközösség (A kárpátaljai magyarok a 80-as évek végén)
Kárpáti Kiadó, Ungvár, 1990.

Emlékkönyv a sztálinizmus Kárpátaljai áldozatairól (1944–46) Dupka György közreadásában.

Intermix Kiadó, Patent Nyomda, Ungvár–Budapest, 1993.

Fényes Elek: Magyarország geográfiai szótára, melyben minden város, falu és pusztá betűrendben körülményesen leíratik. III.

Pest, 1851.

Haraszy Károly–Szücs István: Az ungi református egyházmegye története.

Isztorija gordov i szjol Zakaratyjá.

Kijev, 1982.

Kovács Géza: A népi építészet Tiszasalamonban (1991).

Kézirat.

Magyarország községeinek háztartása 1900. és 1910.

Szenes László: Falusi változások

Kárpáti Kalendárium, 1969. Ungvár, Kárpáti Kiadó

Váradi-Sternberg János: *Árpád-házi Salamon és Dávid*
(Az elnevezések orosz irodalmi eredetéről) Olvastam va-
lahol.

Történészek a Rádió ismeretterjesztő műsorában. III.
rész.

Budapest, Minerva Kiadó, 1988.

Orémus Dániel: *A salamoni ref. egyházat illető események*
rövid jegyzéke 1870–1887.

Kézirat